

ACC. N:R. M. 10209: 1-5.

Landskap: Skåne. Upptecknat av: Karl Åkesson.
Härad: Bara. Adress: Bantorget 13, Lund.
Socken: Nevishög. Berättat av: Karl Åkesson.
Uppteckningsår: 1947. Född år 1881 i Nevishög.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Om olika hänthet.

s. 1-5.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M.10209 :/.

1.

Om olika hänthet.

Normalhänt, kajhänt, vänsterhänt, högerhänt, likhänt.

Rubricerade benämningar härleder sig från det sätt, på vilket ~~sätt~~ man ordnar och använder händerna vid fullgörandet av deras arbeten.

Man skulle kunna uppdelade en del vanliga göromål och företagan-
de i olikagrupper.

Så kan man t.ex. till grupp I hänföra förandet av bordskniv, bordssked, skrivpenna, hammare, yxa, sax, nål etc. En normalhänt eller rätthänt person för dessa verktyg med höger hand. För han dem däremot med vänster hand är han kajhänt, icke vänsterhänt. En grannhustru, som vid 60-70 års ålder fick hjärnblödning och därav blev rätt mycket förlamad i höger sida, lärde sig att sy med vänster hand. Min mor, som vid c. 95 års ålder råkade stöta sig i högra axeln och därför ej längre kunde föra högra handen upp till munnen, lärde sig att använda bordssked med vänster hand. En predikant, som var lam i höger hand, skrev därför med vänster. Dessa

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

personer voro icke kajhanta utan uträttade endast ifrågavarande göromål med vänster hand, icke med någon kaja utan med vänster hand såsom ersättare för höger.

En kusk eller ryttare, som sköter tygelföringen med vänster hand och därför normalt har höger hand ledig till förändret av piska, spö eller vapen, är icke kajhant, men väl i motsatt fall, liksom ock en skytt, som skjuter av geväret med vänster.

En fiolspelare, som spelar med vänster hand och sköter stråken med höger, spelar icke med kajan. Detta gör han däremot, om han spelar med höger och stråkar med vänster och ^{då} på en speciellt för ändamålet förfärdigad kajfiol. Även en kajhant timmerman måste vid rakhuggning av stora bjälkträd o.dyl. med yxa ha en kajyxa, icke vänsteryxa.

En snickare, som alltid med vänster hand skruvar fast trästyckena med hyvelbänkens främsta skruv, eller en städerska, som omväxlande med höger hand städar med vänster, eller och en person, som någon gång knäpper sin rock med vänster hand, gör detta icke

med kajan utan endast med vänster hand. En normalhänt person har ingen kaja.

Till grupp II skulle man kunna hänföra förändret av sådana tvåhandsverktyg som skyffel, grep, spade, tjuga, piassavakvast etc. Vid detta måste givetvis den ena handen vara före, längst fram på verktyget. Den som därvid har vänster hand före, kallas vänsterhänt, och höger hand högerhänt, i förra fallet ej kajhänt eller vänsterhänt i betydelsen kajhänt utan normalhänt. Både vänsterhänt och högerhänt äro lika normalhänta och sålunda ej att förväxla med kajhänt. Vänsterhänthet och högerhänthet torde vara ungefär lika representerade bland befolkningen.

Till grupp III skulle man kunna hänföra förändret av sådana tvåhandsverktyg som riva, rävsa, riskvast etc. Här förekommer icke egentligen någon vänster- eller högerhänthet, utan såväl vänster som höger hand måste en normalhänt kunna ha före praktiskt taget lika bra, alltså, han måste här vara likhänt. Detta är nödvändigt, ty då man vid rävsningen av ett visst åker- eller ängsstycke rävs

en meters bredd inåt längs en sida och skall rävsas ytterligare en meter inåt, måste man vända, och då måste även händerna byta plats.

Här relaterade uppfattning om rubricerade benämningar äro icke endast lokala utan gängse i stora delar av omäcket i hela provin- sen. Märkvärdigt nog synes den vara föga känd eller helt okänd inom stora delar av den akademiska världen. Det gäller då isynner- het den medicinska och den juridiska. Ty dessa två discipliner ha särskilt behov av kännedom härom, då de ju ofta ha att avgöra fall, där en rätt uppfattning i ifrågavarande ämne har avgörande betydelse i ett mål. Så t.ex. hände 1940, att en person, som ej var kajahänt men normalt vänsterhänt, vid en bilolycka blivit skadad i vänstra armen, underarmens båda benpipor helt avslagna. I läkareintyget skrev läkaren, att han var högerhänt, vilket enligt hans uppfattning var riktigt, men ej eljest, ty därigenom fram- hölls ej den ytterligare delen av skadan, som åstadkoms därigenom, att denna träffade den arm, som vid allt arbete med groft två-

ACC. N:R M. 10209:5.

5.

handsverktyg, det väsentligaste vid ett jordbruk, hade det mest ansträngande arbetet. Genom detta intyg kom domaren att få den uppfattningen, att skadan var av mindre omfattning, än den verkliga var. Detta ofullkomliga uttryckssätt rättades visserligen i ett senare intyg, men då genom en särskild förklaring. Händelsen torde visa vikten för nämnda discipliner och deras undervisning av en rätt förståelse av allmogespråket.

.oOo.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV